

Stockholms
stad

Block: Massbalansberäkning - kontrollmetod av livsmedelsråvaror

stockholm.se

Amanda Rosendahl
Shwan Kareem

2019

Sammanfattning

Livsmedelskontrollens tillsynsarbete bedrivs till viss del i form av block/projekt under året. Under 2019 bedrevs ett massbalans-block som gick ut på att med hjälp av massbalansberäkning som kontrollmetod verifiera att livsmedelsverksamheternas ingående mängd livsmedel överensstämde med utgående mängd, och att den livsmedelsinformation som företaget gav inte var vilseledande för konsumenten. Konsumenten kan få information om ingående mängd i ett livsmedel på olika sätt, exempelvis genom märkningen på ett färdigförpackat livsmedel eller genom presentation i en meny för ett oförpackat livsmedel. Livsmedelsinformation får enligt livsmedelslagstiftningen inte vara vilseledande.

Två anläggningar bedömdes med avvikelse, där mängden råvara inte överensstämde med informationen som angavs på förpackningen, vilket anses vara vilseledande information. Följden blev extra offentlig kontroll för att följa upp avvikelserna.

Fortsättningsvis ska massbalans-beräkning främst användas som kontrollmetod för att få en övergripande bild av en verksamhets system för spårbarhet, samt för att verifiera att den livsmedelsinformation som anges verkar stämma. Metoden kan också användas vid misstänkta livsmedelsfusk som en mer djupgående metod för att kontrollera balansen mellan ingående råvara och utgående slutprodukt hos företag där större utredning krävs.

Metod

Blocket leddes av två inspektörer på avdelningen som tog fram och presenterade bakgrund, metod och arbetsmaterial i form av checklistor och annat stödmaterial. Blocket hölls under en begränsad period på tre veckor. Syftet med tidsbegränsningen var att uppmuntra samsynsdiskussioner och stöd genom att fler inspektörer fokuserade på samma kontrollområde samtidigt under den begränsade perioden.

Även om blocket skedde under en begränsad period är det tänkt att arbetsmaterialet ska sparas och kunna användas av avdelningens livsmedelsinspektörer även efter avslutat block. Ett block ska bidra till att höja kompetensen på avdelningen.

Tjugo livsmedelsverksamheter (tillverkningsanläggningar) valdes ut som lämpliga objekt för blocket. Ansvarig inspektör för ett objekt valde själv eller tillsammans med företagaren ut lämplig råvara som kunde anses ha ett mervärde för konsumenten. Med hjälp av massbalansberäkning verifierades att inköpt och använd råvara var den mängd som användes i verksamhetens produktion och som fanns i slutprodukten. Till hjälp kan spårbarhetsdokument, receptur, märkning, vikt och lagerstatus kontrolleras för att verifiera verksamhetens balans och information.

Lagstöd

I Förordning (EU) 1169/2011, artikel 7, punkt 1 står det att livsmedelsinformation inte får vara vilseledande. Detta gäller i synnerhet:

- När det gäller vad som är utmärkande för livsmedlet, dess art, identitet, egenskaper, sammansättning, kvantitet, hållbarhet, ursprung, framställnings- eller produktionsmetod,
- Genom att tillskriva livsmedlet verkningar eller egenskaper som det inte har,
- Genom att antyda att livsmedlet har speciella egenskaper, då i själva verket alla liknande

livsmedel har sådana egenskaper, framför allt genom att närvaron eller frånvaron av vissa ingredienser och/eller näringsämnen särskilt framhävs,

- Genom att det genom utseendet, beskrivningen eller genom presentationer i bild antyds att produkten innehåller ett särskilt livsmedel eller en ingrediens trots att en beståndsdel som normalt förekommer naturligt eller en ingrediens som normalt används i det livsmedlet har bytts ut mot en annan beståndsdel eller ingrediens.

Enligt artikel 7, punkt 2 i samma förordning ska livsmedelsinformation vara korrekt.

Enligt Förordning (EG) 178/2002, artikel 18, punkt 1 ska livsmedel kunna spåras på alla stadier i produktionskedjan, bearbetningskedjan och distributionskedjan.

Resultat

Råvaror som kontrollerade hos företagen i blocket var nötkött, fisk, kyckling, jordnötssmör, mandelmassa, hasselnötter, älgkött, sojaprotein, kakao och mörk choklad.

Två anläggningar bedömdes med avvikelse. Avvikelserna handlade om att mängd råvara inte överensstämde med märkningen på förpackningen. Detta bedöms vara vilseledande information mot slutkonsumenten och båda verksamheterna fick extra offentlig kontroll som följd, för att följa upp att avvikelserna åtgärdats.

Slutsats

Slutsatser och lärdomar av massbalans-blocket har varit att det är ett svårt och krävande arbetssätt att kontrollera sann information och spårbarhet på. Att konstatera avvikelser kan vara svårt då det inte alltid är möjligt att vid ett enskilt kontrollbesök eller en revision verifiera den exakta balansen hos ett företag som har stora lager, kontinuerlig produktion och där samma råvara används till flera olika sammansatta slutprodukter.

Metoden bör därför främst användas där en specifik råvara med ett mervärde är enkel att välja ut och följa genom hela produktionen, för att få en övergripande bild av en verksamhet. Inspektören kan med metoden göra en helhetsbedömning om verksamheten verkar ha ett fungerande spårbarhetssystem och för att eventuellt upptäcka större brister eller medvetet livsmedelsfusk.

Metoden kan också användas vid tillfällen vid misstänkta livsmedelsfusk som kräver större utredning i verksamhetens ingående och utgående mängder av specifika livsmedel.